

Nagy János kiállítása a tatai Kuny Domokos Múzeumban

Istenáldotta plasztikai érzék, erő, dinamika, technikai virtuozitás, ősiség és modernség jellemzi Nagy János művészetét. Úgy merül le az anyagba, hogy látni a szellemi háttér (nem akármilyen műveltségélmény) ihletet megmozgató jelenlétét. Azt a káprázatos hátországot, amely a tudást a hathatós cél (minél jobb szobor megalkotása) érdekében szenvedelemmel ötvözi. A művészt a magyar szellem- és hitvilág, valamint Izsó Miklós parasztjainak táncos mozdulata éppúgy fogva tartja, mint Brancusi tömbélménye vagy Picasso és Henry Moore (a két megátalkodott modern) világot lebíró bátorsága. Hogy a szkíták vagy a hunok, „szellemi előőrseink” hogy jönnek ebbe a képbe – pedig benne vannak, és Attila kardja is fegyelmezi a kicsapongó világot –, talán csak a Mindentudó a megmondhatója.

Mindezek kivallásához erkölcsi bátorság is kell – amely elsőbbsen tartás és nem kevés humánus –, hiszen „letagadott” történelmünk nem egy darabja arra inti (sőt hangosan szólítja!) a „világ gyémánttengelyét” (J. A.) kiegyenesíteni akaró alkotót, hogy ne legyen rest anyagba (fába, kőbe, bronzba) foglalni ítéletét. A boldogságforrás, kozmikus létszemléletéből kitűnik, szinte mindig jelen van – figyeljük csak a Faunok és nimfák (bronz plakett) szabadságtáncát, pezsgő erotikáját vagy a Három bálvány (diófa), a Három generáció (hársfa), illetve az Erdei Vénusz testdomborulatának izzó nőiségét –, ám a teremtés öröme csak úgy teljes, ha nem ódzkodunk a golgotai sötétség kibírhatatlan fájdalmától sem.

Ez utóbbi döbbenete élteti a görcsös kézzel a légből kapaszkodó emberek, a Kitelepítettek-émlékművét, de a balladái fogantatású fa reliefek (Madéfalvi veszedelem I–II., Kőműves Kelemenné, Kádár Kata, Budai Ilona, Három árva stb.) éppúgy ebbe a vonulatba tartoznak (a szobrászművész az erdélyi néprajztudós, Kallós Zoltán lefogása elleni tiltakozásként készítette őket), mint a Krisztus kereszthalálát megjelenítő Kálvária vésett fatáblái (Én vagyok, Keresztvivő, Siratás, Szöggel verve). A biblikus Sírhatétel egyetemes fájdalma (köztéri megvalósulása: Ipolybalog) éppúgy megrendítő, mint a kereszten vonagló test búcsúpillanata (lásd a Nyirő József-i sorsot megelevenítő kisbronzot, a Székely Krisztust). Nem

szólva a magyar kisebbség jogaiért harcoló mártír, Gróf Esterházy János, a tragikus sors ellenére is fölemelő példájának megannyi szoborvariációjáról. A művész a köztérre került, gesztenyés-kerti emlékművön kívül számtalan kisplasztikában, éremben tett hitet a gyémánttisztaságú gondolkodó-politikus erkölcsi helytállása mellett. Ugyancsak drámai mód az is, ahogyan a 20. századi hőst kisbronzban és plakethátlapon krisztusi korpuszként ábrázolja.

Ha József Attilának a Duna, a közép-európai testvérnépeket összekötő folyó örömszuhataga-bánatvize hozott megváltást, Nagy Jánosnak, a szabadságimádattól részegült bölcsnek egy hazai kis rokon, az Ipoly erős fodra, nyugvó hulláma adott-ad lelki kapaszkodót. Ez a fekete dióból faragott mítoszi sugallatú szobor fekvő női alakot formáz – mindenik „lagúnájában” ott fészkel a véghetetlen nyugalma (csak itt-ott háború taposta) béke –, de hullámközei gesztusában a szülőföld szeretete, a befogadó anya tisztelete dominál.

Ehhez az érzésvilághoz számtalan művet lelhetni az életmű-kiállításon (Nápoly – kerámia, Pihenő I–II. – bronz, Niké – hárs, Olvasó lány – technikai porcelán, Korsó – tardosi mészke) – mindeniken ott a nő mint a szépségkozmosz világot lebíró szimbóluma –, de az anya–gyermek kapcsolatot fókuszba állító remekművű bronzplakett talán még ezeknél is sűrítettebben adja vissza a megtartó bástyánkhoz való kötődésünket (Édes anyanyelvünk).

Szó se róla, szabadságfivalom élénkíti a tatár tárlatot. Mert mi más volna eme plasztikailag is kifejező, életerős tartást reveláló üzenet, mint sok felől építkező emberségünk nyújtóztása. Kitérni a valós vagy képzelte kalodából, nem egy esetben az ég felé. A mítosz felé is, ősiségünk lélek- és formavilága felé is, az „elfeledett” történelmünket (Bulcsú vezér, Attila, Nimród) valós erőnek láttató magyarsággép realizálása érdekében. Amely a couleur locale-t (helyi színt) úgy emeli egyetemes érvényűvé, hogy visszhangzik benne az egész világ. Hóni mítoszra épül a (csallóközi) Hattyúk tava, eme bronz dombormű a csajkovszkiji látomást hóni ízekkel telíti, és mégis jól észlelhető rajta az átváltozás mint a mennybe emelkedés mozzanata.

Miből áll Nagy János plasztikai ereje? A virtuóz formáló készségből, a dinamikus – jóllehet szállongónak tetsző – egyensúly megtalálásából, az anyagot fáradhatatlanul megdolgozó türelemből. Kitevőbbnél kitevőbb lovas szobrai bizonyítják – előlnézetükben, hátulnézetükben és oldalnézetükben is gyönyörködtetésre kész alkotások –, hogy nincs egyetlen kitevített póz a hatás eléréséhez. A találékonyság, némelyikük az esztétikum jegyében ki van billentve az alapállásából, a plasztikai erőt megsokszorozza (Harcos I–II., Lovas, Mátyás király, Szent Imre herceg, Zsitvatoroki emlékmű-terv). Ez a térbehajlítás, a testrészek gesztusnál több kimozdítása való helyzetükből, teszi különlegesen egyedivé a tánccal hívogató huszárt (Toborzó), s nemkülönben a másik kis ragyogó bronzot, a Kődobálót is.

Aki nem érzi az Európa elrablása, Szerelmes pár (mindkettő bronz), a Család (kerámia) és a Belső hang (diófa) súlyát, s idegenkedik a főtebb már említett nagyméretű ősbábványok, eme organikus szentek érzékinek is mondható testpalástjától, annak aligha mond valamit az absztrakttá válás egyik fokozata. Pedig a Vívók, a Helytállás-díj kalligráfiája (kínai betűk mint formaalapok), és a hozzájuk hasonló, levegős lyukakkal átszúrt Vitézek, mi lehet lovas huszára fölöttébb vall a kísérlet sikeréről.

Karakteres érmei – Szenczi Molnár Albert, Jókai Mór, Csontváry Kosztka Tivadar, Illyés Gyula, Tóth Menyhért I–II., Jókai Mór, Domokos Pál Péter, Aba-Novák Vilmos, és megannyi „ősvigasunk”: Nimród, Szkíta, Hun, Álmos, Kun sorstükörarca – mellett kiemelendő áttört vagy sugarakká osztott bronz plakettjeinek újdonsága, mikor is a portré az életmű elemeiből-motívumaiból nő ki. Az arcot ez az organikus „szellemtánc” keretezi (Juhász Ferenc, Ady Endre).

Csaknem vég nélkül sorolhatnám a másfél száz plasztikából kiemelkedő darabokat – a diófa Torzótól a Szobrász és modellje bronzrelief se szeri, se száma. Valósággal átszellemített művek. Ám mégsem ők köröznak a szakrális magasban, hanem a szinte egész kollekciónál gondolatgazdagságával kitűnő az A hit ereje – Gályarabok című kompozíció. Ha a (ma még csak) viaszból formázott, tengeren hánykódó bárka, megfeszített embereivel, minden nézetből dinamikát sugalló alakjaival: élet–halál kolompjával létünk törékenységére, ám a harc föl nem adására figyelmeztet, százszorosán ezt fogja tenni – reménykedjünk! – a budapesti helyszínen fölállítandó hét méter hosszú és öt méter magas szobor.

Virtuóz továbbélése a történelmet, a mítoszt és a hitvilágot egyként magában foglaló Nagy János-i kozmosznak.